

DAĞLARIN VE NEHİRLERİN DİLİNDEN ANLAYAN ÂLİM DOST:

İHSAN SÜREYYA SIRMA

Halit Yalçın*

İstanbul'un Fatih Semti'ndeki Fevzi Paşa Caddesi'ne paralel bir alt sokaktan her gün sabah, mavi gözlü, ak saçlı, zayıf ama vücudu zinde, alnı açık, saçları arkaya taralı, tertemiz ve düzgün sportif giyimli, sırtında küçük sırt çantası, yüzünde muzip bir gülümseme ile bir insan evinden çıkar.

Postanenin önünden ana caddeye çıkarak sağa sapar, “*Kitapların Efendisi*” Ali Emiri'nin yüzyıl önce büyük zahmet ve meşakkatlerle oluşturduğu, çoğu elyazması olan, on binlerce kitabı havi, dünyanın en güzel ve zengin şahsi kitaplıklarından biri olan Millet Kütüphanesi'nin yanından geçerek; insanlara, arabalara, kuşlara, kedilere dikkatle bakarak, yönü kuzeydoğuya dönük; aklında kitap taslakları, makale başlıkları, dünyanın bilmem hangi köşesinde vereceği konferansı, semineri, gazeteye yazacağı yazıyı ya da öğrencilerine vereceği dersleri düşünerek aheste aheste yürür.

Şehzadebaşı'ndan geçerken Şehzadebaşı Camii'nin ihtişamından gözleri kamaşır, hemen arkasındaki Süleymaniye Camii'yi bin birinci defa görme özlemi duyar, lakin daha müsait bir zamanda, belki başkalarıyla diye düşünerek Beyazıt'a çıkar.

Eski ismi Darul-Fünûn olan, yeni ismiyle İstanbul Üniversitesi'nin önündeki yıllanmış parke taşlarına basarken tanıdık güvercinlerin selamına kayıtsız kalamaz ve onları sevip okşamak için tutmaya çalışır.

Lakin yüz yılların eğitiminden geçmiş, akıllı güvercinleri tutabilmek ne mümkün?

Kendi memleketinde anlatıla gelen bir güvercin hikâyesini hatırlar.

Hani ana güvercin yeni yavrularına insanlardan nasıl sakınması gerektiğini anlatırken, “*İnsanların eğildiklerini gördüğünüzde hemen uçun oradan*” dermiş.

Akıllı bir yavrusu “*Peki anne, eğer insanoğlunun taşları cebindeyse ne yapalım?*” diye sorunca anne güvercin gururlanarak; “*Annesinin altı akıllısı, sen her şeyi biliyorsun*” diye yavrusuna iltifat eder.

Bizim Hoca bunları içinden geçirip güvercinlerin nasıl da insanlarla bu kadar iç içe yaşadıklarını ve onların ele gelmeyeceklerini, akıllı olduklarını ve tehlikelerden uzak durduklarını düşünerek Beyazıt Camii'ye doğru devam eder.

Beyazıt Camii'nin önündeki eski tespihçilerin, antikacıların, korsan kitapçıların yanından geçen Hoca, Beyazıt Kütüphanesi'ne ne zamandır uğramadığını, Beyazıt Kütüphanesi'nin Hafızu'l-Küttab'ı İsmail Saib Sencer ve onun kedileriyle ilgili ne zamandır bir şey okumadığını hayıfla yad ederken, mürekkep ve kitap kokusunu genzinde hisseder. Artık Sahafklar Çarşısı'nda olduğunu anlar ve gördükleri karşısında

derin bir hüzne kapılır. Mahmut Kemal İnal Bey'in, Ali Emiri'nin, Kilisli Rıfat Bilge efendinin, Mehmet Akif'in, Muallim Naci'nin, Süheyl Ünver'in günlerce gelip gittiği, yeni bir el yazması kitabı zaten az olan, derametlerinin çoğunu sadece görmek için bile feda edecekleri o eski kitapların; tarihi el yazmalarının, en güzel aşk ve sevda şiirlerini terennüm eden, bilmem hangi padişaha, vezire, şehzadeye veya prensese sunulmuş divanların, hiç kimsenin elinin değmediği, ancak ve ancak ehline sunulan bakire kitapların yerine; her dükkânın önüne LYS, YKS ve diğer bilimum sınava hazırlık dergilerinin yığıldığını, ikinci, üçüncü el kitapların yoğunlukta olduğunu gördüğü için yüreğinin tam ortasına yumruk yemiş gibi hisseder.

Yüreği burkularak, kaçarcasına oradan ayrılmak ister. Hemen kapının dışında, onlarca renk ve dilden insanla karşılaşır. Çünkü o caddede gündüz saatlerinde her milletten insanla karşılaşmak mümkündür.

Artık Beyazıt Kapalı Çarşısı'nın önünde olduğunu hisseder, derin bir nefes alır. Sonra bazen Çemberlitaş'a doğru yürür, ama daha çok da Kapalı Çarşı'dan geçer.

Kapalı Çarşı'nın uğultusu, rengarenk insanları, bazı dükkanların ıtri, lokum, kahve, bin bir çeşit otların kokusu burun deliklerine hücum ederken, Şafii mezhebinden olduğu için bir müennese değmemeye özen göstererek, yavaş yavaş Nuruosmaniye Kapısı'na doğru yönelir; kulağı orada konuşulan yabancı dillerdedir.

Zira Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizceyi de tıpkı anadilleri olan Kürtçe ve Türkçe gibi iyi bilmektedir. Bazen sıkıntıda olanlara tercüman olur, bazen alır onları sorunlarını çözene kadar yanında götürür.

Oradan Cağaloğlu'na doğru hafif bir yokuştan yukarı çıkarken, sokağın yeni müdavimlerine, halıcılara, antikacılar, turistik malzeme satan dükkânlara bakarak caddeye kadar gelir ve bu sefer sola döner.

Artık yolu kısalmıştır, çünkü Cağaloğlu'na gelmiş ve Babıali'ye doğru yokuş aşağı inecektir. Bir cadde daha yolunu kesecek, sağına soluna bakarak bu caddeyi de geçecek ve İran Başkonsolosluğu'nun yanından yokuş aşağı yoluna devam edecektir. Bir süre daha yürüdüktan sonra artık hedefine ulaşmış olacaktır.

Ankara Caddesi'ndeki 21 numaralı hanın kapısında durur, hafifçe soluklandıktan sonra, Beyan Yayınları yazan zile basar. Kapı hemen açılır ve o da asansöre biner; hayatta çok sevdiği, değer verdiği, oğlu gibi bildiği, yaklaşık kırk yıldan fazla bir zamandır kendisi ve misafirlerini ağırlamaktan, onlarla sohbet ve muhabbet etmekten bir dakika bile bıkmış usanmamış öğrencisinin yayınevine "*Es-selamun Aleykum*" diyerek girer. "*Yine hava çok güzel Tevfik*" derken de paltosunu çıkarır.

Karşısında, masanın arkasında kırmızı kaplı bir bilgisayar ile her gün önce gazeteleri, sonra yayınlanması için kendisine gönderilen bin bir dosyadan birini okumakta olan, güler yüzlü, sıcakkanlı, sevecen, esmer karası olan öğrencisi ile karşılaşır.

Hoşbeşten ve bir çayın ardından, iki üç saat sonra tekrar buraya gelmek üzere iki kat yukarıda olan yazıhanesine çıkar. Orası onun yazıhanesi, kiraathanesi, kütüphanesi ve sığınağıdır...

Peki, kim bu adam... Kim? Kim bu yüzünden gülümseme eksik olmayan, gözlerinden zeka fişkıran, öğrencileri ve tanıdıkları tarafından çok sevilen, değer verilen bu insan kim?

Bu, Perwari'nin değerli eşrafından alim Mela Ebdurrezak'ın oğlu Gazali Bey'in, 1944 yılının en sıcak günlerinden biri olan Temmuz ayının 10'unda "Allahın bir İhsan'ı" olarak dünyaya gelmiş İhsan Süreyya Sırma'dır.

Allah'ım, bir insan kendi ismiyle bu kadar mı müsemma olur? Hem lütuf, iyilik, güzellik ve yardımseverlik anlamları da olan, hayatı boyunca insanlara yardım etmekten, onlara rehberlik ve hocalık etmekten bir dakika olsun imtina etmemiş ihsan sahibi biri olacak ve hem de, aslında bir yıldız kümesi olan, gökyüzünde bütün yıldızlar görünmez hale geldiği halde parlamaya devam edecek olan "Süreyya" yıldızı gibi garip ve gureba öğrencilerine her dem ışık saçacak, yol gösterecek, onlara yardım edecek; beşeriyeti, nebatatı, hayvanatı aynı ölçüde sevecek; nehirlerle ve dağlarla konuşmayı öğrenecek ve onların hepsinde Rabbinin eserlerini gören, parlak bir yıldız gibi ışığı eksik olmayan İhsan Süreyya'dır.

Her insanın hayatında başka insanların bıraktığı derin veya sığ izler vardır. Bu izler kimi zaman o kadar derin olur ki hayat boyu onunla beraber yaşar. Benim için İhsan Hocamın bıraktığı iz de böyledir. Gerçekten onun benim hayatıma yaptığı tesirin tarifi imkansız bir etkidir. Elbette sadece onun değil, başka insanların da hayatım üzerinde çok büyük etkileri olmuştur.

Biliyorum, hocamızdan bahsetmek, bahsedebilmek çok zor. Zira onun gibi mütevazı bir ilim ve bilim adamını bütün vasıfları ile tarife kalkmak, tanıtmak benim üstesinden gelebileceğim bir şey değil. Lakin Hocamızın hayatıma olan tesirini yazmak da içime bir ukde olduğundan bundan da kurtulmak istiyorum.

İhsan Hocamı her gördüğümde, onun muzip, mizah sever, şakacı ve küçük cüssesinin ardında koruduğu büyük ilim ve imanı gördüğümde uzun yıllar şiirlerini toparlamakla meşgul olduğum Feqiyê Teyran gelir aklıma.

Zira Feqiyê Teyran de Kürt Tasavvuf Edebiyatının en yetkin kaside, gazel ve destanlarını yazmış, söylemiş olmasına rağmen, hep mütevazı bir seyyah, sofi gibi dünyayı dolaşmış, medrese ve tekkeleri ziyaret etmiş, halk ile hasbıhal etmiş ve ömrünün sonuna kadar hep "Feqi-Feqe" yani öğrenci olarak kalmış ve de kendisini Feqiyê Teyran, yani "Kuşların öğrencisi" olarak tanıtmış ve öyle kalmış büyük bir veliydi.

Feqiyê Teyran, Kürt Edebiyatın dört köşe taşından biri ve aynı zamanda Kürtçe Tasavvufî Halk Edebiyatının ilk temsilcisidir.

Eserlerinde ve şiirlerinde aşk ve irfanı kaynaştıran, İranlı büyük aşk ve tasavvuf şairlerinden Feriduddin-i Attar'dan etkilenerek Vahdet-i Vücûd düşüncesini, mahalli kültür ve kavramlarla samimi ve herkesin anlayabileceği sadelikte işleyen Feqiye Teyran, yaklaşık olarak 400 yıl önce, İhsan Hoca'nın doğduğu ve büyüdüğü Pervari'nin, eskiden bir kazası olan, ama şimdilerde Van'a bağlanan Müküs ya da yeni ismiyle Bahçesaray'da doğdu. Orada ve civarında bulunan Hizan, Finik, Hakkari ve Cizira Botan'da bulunan medreselerde okudu.

Feqiye Teyran'ın, şiirlerinde kullandığı dilin gerek sadeliği ve edebi olarak değeri, bütün engellemelere rağmen günümüze kadar gelebilmiş olması, İhsan Hoca gibi insanların onun şiirleri ve hikayeleriyle büyümesine sebep olmuştur.

İşte biz de, onun yüzyıllar sonra da olsa şiirlerini, hikayelerini derlemek için, onun üzerine çalışmalar, okumalar yapmak için yola çıktığımızda İhsan Hocamın ayak izleri ile karşılaştık.

Aynı coğrafyanın insanları, aynı kaynakların berrak suyundan içmiş, aynı ağaçların gölgesinde dinlenmiş, aynı muziplik ve canlılık ile karşılaştık.

Feqiyê Teyran'ın, Şeyhi Sen'an'ını ve Zembilfiroş'unu aradığımızda bunların mücessem hali ile karşılaşmak hem şaşırtıcı ve hem de sevindiriciydi.

Asıl ismi Muhammed, lakabı Feqiyê Teyran olan şairimiz hayatı boyunca "Feqî", Kürtçe'de öğrenci olarak kalmayı başarmış nevadir insanlardandır.

Hemşerisi İhsan Süreyya da bütün ilmi unvanlarına rağmen kuşlardan, dağlardan, nehirlerden, insanlardan bir şeyler öğreniyor.

Kuşların öğrencisi olan Feqiyê Teyran, felsefesini su üzerine kaside okuyarak bina etmişti. Onun öğrencisi İhsan Süreyya ise derdini dağların ve nehirlerin dilinden terennüm etmiştir.

Peki, neden 'Kuşların öğrencisi'? Çünkü o bihakkın kuşların dilini bilen ve anlayan bir insandı da ondan. Nasıl mı?

Derler ki, dünyada bulunan kuşlar arasında büyük bir kaos ve karmaşa baş göstermiş. Kuşlar birbirine kindar, diğer varlıklara karşı düşman olmuşlar. Bunun üzerine dünyadaki bütün kuşlar bir araya gelmişler ve büyükleri, diğer kuşlara hitaben demiş ki;

"Ey kardeşlerim görüyorsunuz bizim aramızda sevgi ve muhabbet kalmadı. Aramızda nifak ve kargaşa had safhada. Gelin Süleyman Peygambere danışmanlık yapan Hüdhüd'e gidelim ve o bize de bir yol gösterebilir."

Kuşlar, Hüdhüd'ü bulmuş ve ona dertlerini anlatmışlar.

Hüdhüd ise şöyle demiş kuşlara;

"Ey kardeşlerim, siz yolunuzu şaşırmissiniz. Rabbinizi kaybetmişsiniz. Onun için de bu güzel dünyada huzur ve barışınızı da kaybettiniz. Sizin tekrar Rabbinizi, sizi barış ve huzurla yaşatmanı bulmalısınız. Ama bu yol çok zorlu ve türlü meşakkati olan bir yoldur. Oraya kadar gücünüz ve nefesiniz yeter mi, pek emin değilim"

Kuşlar; "Ey Hüdhüd, sen yol yordam bilensin, sen ki peygamberlere müşavirlik yapmış kutsal bir kuşsun, düş önümüze götür bizi Rabimize. Zira artık böyle yaşamak istemiyoruz" demişler ve de çok ısrar etmişler.

Bu ısrarlara dayanamayan Hüdhüd, düşmüş kuşların önüne, onlara nasihat ede ede, yolun zorluk ve sıkıntılarını değişik şiir ve hikayeler anlatarak önce Talep/İstek Vadisi'nden geçirmiş.

Kuşların bir kısmı daha yolun bu ilk vadisinde yorulmuş ve gitmemek için türlü bahaneler uydurmuşlar. Ardından Aşk Vadisi'ne gelmişler, bir kısmı da orada kalmış.

Hüdhüd; Marifet Vadisi'ni de geçip Tevhid Vadisi'ne gelene kadar kuşların çok azı kalmış ardında. Ama kalanlar Hayret Vadisi'ni geçip Fakr ve Fena Vadisi'ne ulaşınca, artık geriye dönmenin mümkün olmadığını anlamışlar.

Fakat diğerleri, bugün dünyada ismini bildiğimiz kartal, keklik, üveyik, tavus, serçe ve diğer bütün kuşlar her biri bu vadilerden birinde kaybolmuşlar.

Hüdhüd, ancak kendisiyle beraber otuz kuş olarak bütün meşakkatlere rağmen, her vadiyi aşmış ve Kaf Dağı'nın ardına varmış.

Orada onları bir elçi karşılamış ve Rablerinin bulunduğu tarafa götürmüş ve demiş ki onlara;

"Siz buraya 'Otuz Kuş/Sîmurg' olarak geldiniz ve o kadar olacaksınız. Karşıya bakın Rabbiniz orada"

Bakmışlar ki karşılarında kocaman bir ayna ve aynada görünen kendileridir. Anlamışlar ki, herkesin Rabbi kendi içinde imiş. Rab onların gönlünde, ruhlarında imiş. Rab başka yerde değil, bizzat kişinin içinde aranmalı imiş.

Simurg/Otuz Kuş/Hikayesini Feriduddin-i Attar, Mantıkut-Tayr kitabında böyle hikaye etmiş. Gulşehri ve başka birçok Osmanlı şairleri Simurg Efsanesini yeniden yazmışlar.

Bizim Feqiyê Teyran da, bu hikayeyi okuduğundan bildiğinden bu yana, her şeyi kuşlardan öğrendiğini bize göstermek için ismini “*Kuşların Öğrencisi*” olarak değiştirmiş ve böyle kalmış.

İşte İhsan Hoca da, *Pervari'den Paris'e (İ.S.S. Kitabı-Beyan 2017)* adlı kitapta anlatıldığına göre, çocukluğundan bugüne kadar yaklaşık 76 yıllık ömrünü ilme ayırmak ile başlamış ve öğrenciliğinden bu yana, hem öğrenmiş hem de öğretmiş bir insan olmasına; ülkenin bütün il ve ilçelerinde konferanslar vermiş, sempozyumlara, ilim kongrelerine ve panellere katılmasına, neredeyse dünyanın tamamında, en azından Müslümanların yaşadığı yerlerde benzer ilmi faaliyetlere katılmış bir insan olmasına rağmen; şakacılığından, mizahçılığından ödün vermemiş, güzel bir insandır.

Feqiyê Teyran kendi "*dostun*"dan bahsederken der ki:

*"Xwezî min sed ser hebana
Sed hizar dev pê ve bana
Ew hemû li medhê te bana
Hêj bi wan noqsan im ez*

*Ez kiz û zer bûm ji qehrê
Dê devêk çi bikit ji behre
Yan du çav çibkin ji sehrê
Bi dîtina e'ynan im ez*

*Agir û pêta di dil da
Me'neyan daxan ku hilda
Ew kitab naçit du cilda
Hafizê medhan im ez "*

Türkçesi;

*"Keşke benim yüz başım olsaydı
Her birinde yüz bin ağzım olsaydı
Onların hepsi de seni övselerdi
Hayır, buna rağmen eksiğim ben*

*Kavruldum sarardım kahırdan
Bir yudum ne alabilir ki deryadan
Ya ne yapsın iki gözcük sahradan
Gözlerini görmektir benim arzum*

*Yürekteki ateş ve kor
Tutuşturunca manaların ateşini
Çıkan yazılar sığmaz oldu ciltlere
Ben övgüleri işte böyle korurum"*

İhsan Hocamın vasıflarını tavsif için yine Feqiyê Teyran'a müracaat ediyorum. Zira Hocam o kadar güzel bir insan ki, peygamberlerin ve evliyaullahın ahlakıyla o derece ahlaklanmış ki, ondan bahsedebilmek için Feqiyê Teyran'ın şu dizelerdeki duasına katılmamak mümkün değil. Feqî der ki;

*"Sed hizar çav min divîna
Bayekî perde hilîna
Xet û xal min têr bidîna
Işq û qûtê can im ez"*

Türkçesi;

*"Yüz bin gözüm olmasını dilerdim
Bir rüzgar çıkıp perdeyi kaldırırdı
Yanaklarını, benlerini seyretseydim
Canımın aşkımın gıdası olurdu"*

Vasıfları;

Bir Müslüman'ın nasıl bir insan olduğunu belirleyen en önemli kriterlerden biri **adaletle** olan ilişkisidir. İlişkilerinde, insanlarla olan alışverişlerinde ve onlarla olan muamelelerinde adalet ölçüsüne verdiği değerdir.

Çünkü Allah Teala adildir ve kullarının adaletle hükmetmesini ister. Allah'ın kulları arasında adaletle hükmetmiş hükümdarlardan, yöneticilerden her zaman sitayiş ve övgüyle bahsedilmiştir.

Adaletle muamele, hayatın her alanında gerekli ve önemlidir. İnsanın ailesi ve çevresiyle, iş yaptığı insanlarla, çalıştığı kurumla adalet ölçüsüyle muamele etmesi hem insani hem de İslami bir görevdir.

Zulüm ise adaletin tam zıddıdır. Adaletli olmak, adalete önem vermek, insan ilişkilerinde adaletle davranmak ne kadar gerekli ve önemli ise, zalim olmak, zulümle hareket etmek ve zulme rıza göstermek de o kadar kötü bir haslettir.

İhsan Hocamızı tanıyan ve bilen insanlar onun adalete, adil olmaya, adilce davranmaya ne kadar önem verdiğiğine şahitlik edecekler diye düşünüyorum.

Her hutbeden sonra okunan şu ayet; **"Allah her işte adaleti, iyiliği ve akrabaya bakmayı emreder. Fuhuştan, fenalıktan ve serkeşlikten men eder. Tutasınız diye size böyle öğüt verir"** der.

Ben Hoca'nın hayatını bu ayete göre tanzim ettiğini ve hep öyle davrandığının şahidiyim.

İhsan Hoca, akla, akıllı olmaya, insanoğlunun doğa ile uyumlu bir halde ve Allah'ın emir ve nehiyelerine uygun bir şekilde hareket etmesine büyük bir önem ve değer verir. Buna karşılık cehaletten de nefret eder.

O okuryazar olan herhangi bir insanın, aklını kullanmamasını, onunla hareket etmemesini yadırgar. Bunu da sık sık söyleyerek belli eder.

Akıl ne öğretir? Akıl insana yaşadığı ortama uyum sağlayıp, diğer insanlarla beraber barış ve huzur içinde yaşamayı öğretir. Akıllı insan, kendine, çevresine, akrabalarına ve giderek bütün insanlığa yarar sağlayan insandır.

İhsan Hoca, gerek toplumsal yaşam içerisinde, gerekse doğa ile baş başa kaldığı zamanlarda son derece cesur bir insandır. Herhangi bir yöneticiye karşı hakkı ve hukuku savunmaktan asla geri durmaz.

İnsanoğlu, meşakkat veya belaya karşı iki tür hayvandan birinin tavrıyla davranır. Bunlardan biri kartalın, diğeri de serçenin tavrıdır. Yağmur yağdığında serçeler kendine sığınılacak bir yer ararlar. Çoğunlukla saçak altına sığınırlar.

Belki tam da bundan dolayıdır ki, serçe kuşunun Kürtçe adlarından biri de "*sivandok*" yani "*saçak altı*"dır. Kartallar ise yağmur yağdığında bulutların üstüne uçarlar ve görürler ki orada yağmur yok. Bu bakış açısı ve davranma şekli, insanlar arasındaki tefrik etme meselesinin derecesini de belirler.

İnsan ne derece imkan ve kabiliyetinin farkındadır diye. Bu anlamda İhsan Hoca, benzerine nadir rastlanan cesaret ve kabiliyette bir insandır.

Mesela, 1990'lı yıllarda, daha bu günkü ismiyle FETÖ, "FETÖ" değilken, gerek cemaate ve gerekse liderine karşı herkes saygılı, onlar yaptıklarından dolayı "*la yusel*" iken, üniversitelerde örgütlenip, liyakati olmasa da istediklerini alıp diğerlerine karşı setler çekerken, İhsan Hoca onların bu yaptıklarına karşı durmuş, işler onun işten atılmasına sebep olacak kadar ilerlemesine rağmen geri adım atmamıştır. Çok sevdiği öğrencilerinden, derslerinden ayrı kalmış, ama hakkın değerini düşürmemiştir.

Üniversiteden ayrılıp bir süre işsiz kalmış; ama kısa bir zaman sonra tıpkı bir kartal gibi bulutların üstüne çıkmış ve kendisine tekrar gurbet yolları görününce doğru Avusturya-Viyana'ya gidip orada bir vakıf enstitüsünün başına geçmiştir. O zamanlar ülkemizde özellikle kızlar başörtüsü meselesinden dolayı okula hiç alınmıyorlardı. Önceden hak edenler de eğitimlerini yarıda bırakıyorlardı.

İhsan Hoca'nın Avusturya'daki okulu bu insanlar için bir sığınak oldu ve 10 yıldan fazla orada çalışarak yüzlerce kızın okulunu bitirmesine vesile oldu. Bazı siyasi partiler hala onun ve onun gibi özveri ile çalışan insanların ekmeğini yiyorlar.

Hoca'nın seyahatlerindeki gözü pekligi, dağları ve mağaraları dolaşırkenki korkusuzluğu hem seyahatnamelerinde hem de *Pervari'den Paris'e* adlı nehir söyleşisinde genişçe bir şekilde okunabilir.

Cömertlikten bahsedilirken, ehli edebiyat ve kıraat, Hatem-î Tayî'nin ismini çokça duyar. Hatem, Hz. Peygamber zamanında yaşamış olmasına rağmen, onunla görüşebilme şerefine nail olmamıştır.

Cömertliği ile o kadar ün salmış biri imiş ki, bir gün kızı Müslümanlara esir düştüğünde, kızın babasını duyan Müslüman komutan kızı azat eder. Zira babasının fakir fukaraya, garip gurebaya yıllar yılı yaptığı ikram, kızın diyetinden kat kat fazla imiş. Müslümanların bu alicenap ve kadirşinas tavırlarından dolayı Hatem de Müslüman olmuş ve sofrasını daha fazla insana açmış.

Hatem-î Tayî'nin bu cömertliğinden dolayı divan edebiyatımızda ismi çokça anılmıştır. Büyük Kürt Şairi Ehmedê Xanî de Kürtlerden bahsederken;

"Her mîrekî wan bi bezlê Hatem

Her mêrekî wan bi rezmê Rustem"

Türkçesi;

"Her beyi sofrası ile bir Hatem

Her erkeği şecaatiyle bir Rustem" diye övmüştür.

Melayê Cizîrî ise kendi beyi olan Mîr Şerefhan'den bahsederken şöyle demiştir;

"Paşê Nûşîrewan dibê m dê hakimê 'adil tu bî

Mislê Hatem dê bi danê der cihan meşhûrî bî"

Türkçesi;

"Ben derim ki, Nuşirevan'dan sonra adil olan hakim sensin

Cömertlikte Hatem gibi cihanda meşhur olan sensin"

İhsan Hoca, benim hayatımda gördüğüm en cömert ve hayırsever insandır diyebilirim. Elbette bu söylediklerim tamamen sübjektif bir değerlendirme olabilir. Lakin onun ne kadar cömert biri olduğuna, zamanımızın bir Hatem-î Tayisi olduğuna hiç bir şüphem yoktur.

Daha eli boş bir şekilde birisinin kapısına gittiğini, beraber oturduğu insana izzet ve ikramda bulunmadan bıraktığını görmedim.

Kendisi yemekten hem anlar ve hem de yemek yemeyi sever. İstanbul'da veya Siirt'te en güzel yemeklerin nerede yapıldığını bilir ve dostlarını orada ağırlamaktan çok özel bir haz duyar.

Sadece dostlarına karşı değil, ihtiyacı olan herkese karşı, hatta hayvanlara karşı bile bu kadar cömert olan insan elbette ki cimrilikten, hasislikten nefret eder.

Dervişin biri bir yol kenarında otururken oradan genç bir kız geçer. Derviş merakla "Nereye gidiyorsun hanım kızım" demiş. Kız; "Şu taraftaki tarlada çalışan insan benim sevdiğimdir. Ona biraz elma götürüyorum" diye cevap vermiş.

Derviş merakla; "Bohçanda kaç elma var?" diye sorunca, kız "Be hey derviş baba, insan sevdiğine götürüleceği şeyi sayar mı?" cevabını verince derviş elindeki tespihlerin ipini koparıvermiş.

İhsan Hocama bu hikayeyi anlattığımda güldü ve "sana getirdiklerimi sayıyor muyum?" dediğinde bunca yıldır her gördüğümde hediyeler verdiğini, buna karşın benim onun için bir hediye almadığımı hatırladım...

Bir yazarın, entelektüel bir alimin en değerli hazinesi kitaplarıdır. İhsan Hoca, daha gençliğinde yurt dışında eğitim görmüş olmasından başlayarak Fransızca, İngilizce, Arapça, Farsça, Osmanlıca, Kürtçe ve Türkçe dillerinde çok zengin ve bazen baskısı bile bulunmayan antika kitaplar edinmişti. Ama bütün bunları okuyanların annesine ve babasına rahmet okuyacağı düşüncesiyle Siirt Üniversitesi'ne hediye etti.

Siirt İlahiyat Fakültesi de onun bu alicenaplığı karşısında kütüphanesine onun ismini verdi. Dolayısıyla İhsan Süreyya Sırma ismi dünya var oldukça yaşayacaktır inşallah.

Onun ilmini verme cömertliğinden bahsetmeye bile gerek yok. Hocalık yaptığı okullarda liseden doktora kadar binlerce öğrenciye ders vermesinin yanı sıra, kendi deyimiyle "Peygamberin misafiri" olarak dünyanın her tarafına gitti ve meftunu olduğu

Resulullah'ın güzel ahlakını anlattı. Gittiği yerlerde insanlara yük olmamak için en basit iaşe ve ibade koşullarında kaldığında serzenişte bulunmadı.

Yumuşak huylu ve hilm sahibi insanların, huysuz ve öfkeli insanlardan farklı olarak etraflarına sürekli güven ve saadet verdiğini en çok onun varlığı ile hissettim.

Berber yaptığımız uzun yolculuklarda bir kere bile öfkeli olduğunu görmedim. O okumayandan, bilinçli bir cehaletten öfke duyar.

Doğruluk, onun alametifarikasıdır. Randevularına olan sadakati bilinen bir özelliğidir. O sadece randevusuna geç gelen insanlara kızar.

İstanbul trafiğinin keşmekeşini göz önünde bulundurarak her zaman randevusuna önceden gider, geleni bekler.

Gelen misafir öğrenci, öğretmen veya diğer bir insan ise 10 dakika, milletvekili veya yetkili biri ise, işlerinin yoğunluğunu düşünerek onun için bekleme süresini çeyrek saate yani 15 dakikaya çıkarır. Saati geldiğinde oradan ayrılır. Kapıda karşılaşılabilecek bile olsa geri dönmez.

Bir seferinde yine kapıda karşılaştığı biri ona; "*Hocam ben senin öğrencin değil miyim?*" derken o; "*Hayır benim öğrencim olsaydın zamanında gelirdin*" der ve onu bırakır gider.

Yalandan, vaadinden dönenen de nefret eder. İnsanları kandıranları, duygularını sömürenleri, insanlarla alay edenleri sevmez. Bu türden olan insanlardan kaçarcasına uzaklaşır.

Onun hayatına sirayet eden her insan onun ne kadar vefalı olduğunu bilir. Herhangi bir yere gittiğinde varsa bir öğrencisi, bir tanıdığı veya akrabası muhakkak onu sorar ve bulur. Adresi yoksa gerekirse telefon rehberinden soy ismi tutan birini arar ve yine bulur.

Bu davranışlarının örneklerine *Pervari'den Paris'e* adlı kitapta ve seyahatnamelerinde çokça rastlanabileceği gibi, onu tanıyanlar da iyi bilir.

Vefasızlık ise Hoca'nın nefretini mucip bir duygudur. Geldiği şehirde özellikle öğrencileri mazeretsizce konferansına gitmemiş ve kendisini sormamışlarsa rahatsız olur ve bunu da belli eder.

Son birkaç yıldır Van'a geliş gidişlerinde bu duygularını ifşasına tanık olmuşumdur. Zira İhsan Hoca, hocalarına karşı çok vefalı biridir. Büyük bir İslam alimi olan Muhammed Hamidullah Hoca'yı anmadığı, onu zikretmediği, onunla ilgili bir anekdot anlatmadığı bir günü olabileceğini tahmin etmiyorum. Hakeza diğer hocalarından, onların çalışma yöntemlerinden de çok sıkça söz eder.

İhsan Süreyya Hoca için "*şefkat ve merhamet yumağıdır*" dense yeridir. Bu duygularını sadece insanlara karşı değil, hayvanlara, hatta nebatata karşı bile belli eder ve gereğini yapar.

Geçen aylarda aldığı biraz zayıf çelimsiz bir kediyi bir kaç ayda kendi deyimi ile "*wek pilingan ləkiriye/ kaplanlaştırmış*"tır. O kedicikle kurduğu insani ilişki kedinin bile munisleşmesine sebep olmuş. Lakin bazen kedinin keçileşmesi tutuyor ve kendisini sevdirmeyince tırmalıyor.

Bu anlara denk gelen bir zamanda Hocamız kedisiyle ilgili bir de şiir yazar. İşte o şiiri;

"Düşünceli kedim buyurdu:

*Gâh camımdan seyrederim âlemi,
Gâh Hocamı tırmalarım, kime ne?*

*Kimi ezan okur, kimi çan çalar,
Ben miyavlar, ben hırlarım kime ne!*

*Ne çalarım, ne çırparım kimseyi,
Verileni yer içerim kime ne!*

*Minareden ses gelince kimse durup düşünmez,
Onu dinler, âh çekerim kime ne!*

*Ebû Hureyre sevdi, benim güzel dedemi
Atam Peygamber'i görmüş kime ne!*

*Müslümanlar unuttuysa Resûlü,
Miyavlar O'nu severim kime ne!"*

Öğrencilerinin ve dostlarının sürekli okumasını, araştırmasını, anlamasını salık veren İhsan Hoca'nın insanların gönlünü kırmamak, onları küçük düşürmemek için çok özel bir çaba sarf ettiğini gördüm hep.

Hani Yunus der ya;

"Bir bahçeye giremezsem durup seyran eylemem

Bir gönül yapamazsam yıkıp viran eylemem."

Yine bir başka Türkmen Şairi Ahmet Yesevi'nin şu dörtlüğüne uygun bir hayat tarzı var Hoca'nın;

"Kâfir de olsa sünnet imiş

Merhamet kıl incitme sen

Hûda gayet bizâr imiş

Katı gönül incitenden"

Gerçekten şükür ehli olan ve her zaman şükreden, engin bir kanaati olan İhsan Hoca, haset, çekememezlik, gıybet ve dedikodudan da özellikle kaçınan bir insandır.

Kendisi elli yıldan fazla, bu ülkede eğitimci olması; hemen her il ve ilçede konferanslar vermiş olması ve özellikle de son yirmi yıldır iktidarda olanların çoğu yetkilisini tanımamasına rağmen kendisi veya çocukları için bir şey talep etmez.

Oğullarından biri işsiz olduğu halde bu kadar geniş bir siyasi ve bürokrasi çevresi olmasına rağmen hiç kimseden bir talebi olmamıştır.

Hoca ısrarla devam etmeyen, bilmeden yapılan hataları hoş görür ve eğer kendisine bile yapılmışsa affeder. Lakin ısrarlı ve bilinçlice yapılan hataları da asla hoş görmez.

Kalbinde kin tutmamak için de öylelerini defterinden, hafızasından siler ve atar. Bazen muziplik olsun diye böyle birisini hatırlattığımda klasik Siirtli üslubuyla "Boş ver looo" der geçer.

Sabır, sükûnet, teenni, temkin ve tedbir Hoca'nın şanına yakışan vasıflarındandır. Son derece sabırlı, sükûnetle ama tedbir ve planlamayı da asla göz ardı etmeden hareket eder. Programını kaydeder ve o program çerçevesinde ne zaman nerede olacağını düzenler.

Aceleciliği sadece randevulara yetişme zamanında zuhur eder. Hem kendisi buna dikkat eder ve hem de karşısındakinin randevuya zamanında gelmesini talep eder.

Hoca "*devesini bağlamadan*" tevekkül edenlerden değildir. Olanın ve olacak olanın nereden geldiğinin şuurundadır ve fakat kendi vazifesini asla ihmal etmez. Bilinmeyen bir yoldan gidecekse, o yolculuk için alet ve edevatı, giyim ve kuşamı uygunsa asla imtina etmez.

İffet, namus ve haya timsali İhsan Hoca, hem kendi iffetine hem de başkasının iffet ve namusuna düşkündür. Başkasının namusuna asla ve kat'a dil uzatmaz. Başkasını eşi, kızı üzerinden tariz etmez. Küfür ve hakaret içeren cümleler kurmaz, birisine çok öfkelenildiğinde "*Allah ıslah etsin. Cehalet işte, ne yapabilirsin ki*" der.

Tevazu ile vakar aynı anda yaşamında mücessemidir. Kibirden çok nefret eder ve birisinin kibirli tavırlarını görünce onu uyarır. Bundan çekinmez. Bu tavrını bilen birçok siyasi ve bürokrat da onun bu tavrından çekinir ve onun istihzalarına maruz kalmamak, karizmayı çizdirmemek için çaba sarf ederler.

Asla malayani ve boş işlerle uğraşmaz. Fırsat bulduğunda تنها bir yere çekilir ve tefekkür eder. İşte o zamanlar kafasında yazı yazdığı anlardır. Şiire meraklı ve şairliğe de heveslidir.

Mahatma Gandhi'nin şu sözü onun da çok tekrar ettiği bir düsturdur;

"Ahlaksız ticaret, ilkesiz siyaset, emeksiz zenginlik, vicdansız haz, niteliksiz eğitim, insaniyetsiz bilim ve özverisiz ibadet."

Aslında bütün bu güzel vasıflarını, yıllar boyunca gördüğümüz, beraber yaşadığımız zamanların anekdot ve hikayeleri ile zenginleştirmek icap ederdi. Lakin bu makalenin sınırları ancak bu kadarına cevaz veriyor...

Eserleri

İhsan Hoca, derdi olan bir yazardır, kederi olan bir alimdir. "*Coğrafya Kaderdir*" der ya İbn-i Haldun, Hocamın da coğrafyası kaderi olmuş, kaderi kederi olmuş. Lakin coğrafyasının makûs talihini yenmek ister. Bunu yenebilmenin yolunu, daha önce ve daha kötü ortamlarda olan insanların nasıl kurtulduklarını, onlara kimlerin nasıl rehberlik ettiğini, insanları kurtuluşa erdirmek için nasıl rehberlik etmesi gerektiğini çok sade ve tatlı bir dille **İslam** Öncesi Mekke Dönemi ve Hazreti Muhammed **adlı eserinde** anlatmaktadır.

Hz. Muhammed (SAS) kendi dönemindeki karanlığı aydınlatmak, kapkaranlık olan cahiliye ortamını yok etmek için insanları adalete, özgürlüğe ve hakka çağırmaya başladığında, cahiliye ortamından beslenen kompradorlar bu evrensel çağrıdan rahatsız oldular. Onlar istiyorlardı ki, insanlar onlara ve onların düzenlerine kölelik, onların cansız putlarına ibadet etsinler.

Bunu yapmayanlara, onların putlarına karşı Allah'ın birliğine ve tekliğine çağırnlara da işkence yaptılar. Bundan dolayı da **Mekke Dönemi ve İşkence**'yi yazdı.

Bu kitap yayınlandığı 1983 yılından bu yana Türkiye'de yaşayan her şuurlu Müslüman'ın başucu kitabı oldu. Binlerce nüshası dağıldı ülkenin her tarafına. Gençler, yaşlılar ve kadınlar kah müşriklerce işkenceye maruz kalanlar için ağladı kah o günün ve bu günün müşriklerine diş bileledi.

Müslümanların gördüğü bu acımasız işkenceler canlarına tak ettiğinde, artık onların da bu işkencelerden uzaklaşması, güç ve kuvvet toplaması ve zulme karşı adalet ve özgürlüğün olduğu günler için mücadele etmesi gerekiyordu. **Medine Dönemi ve Cihad**, işte bu dönemi sade ve herkesin anlayabileceği bir dille anlattığı bir kitaptır.

Resulullah hayatı boyunca yaratıldığı üzere "*güzel bir ahlak ile*" tebliğ etti, insanlarla muamele etti, insanları adalete ve iyiliğe çağırdı, adalet ve özgürlüğe karşı çıkanlara karşı da mücadele etti ve günü geldiğinde rahmeti Rahman'a kavuştu. Ondan sonra **İslami Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi** başladı. İhsan Hoca, bu dönemi de olabilecek en sade ve anlaşılır biçimde anlattı.

Artık bu ülkede de şuur düzeyinde de olsa bir gelişme oldu ve Türkiyeli Müslümanlar arasında okuma, araştırma ve sorgulama dönemi başladı.

İhsan Hoca bu sürece katkı olması babından hem imkan bulabildiği her yerde konferanslar verdi hem de kitaplar yazdı. O zamana kadar daha çok İranlı, Arap veya Pakistanlı yazar ve alimlerin kitaplarından İslam'ı ve İslam tarihinin değişik dönemlerini okuyanlar, Hoca'nın da kitaplarına bigane kalmadılar ve o da bu teveccüh karşısında yazdıkça yazdı.

Emevîler Dönemi, Abbasiler Dönemi, Yahudi Meselesi, İşte Önderimiz Hazreti Muhammed, Sen Geldin / Tu Hatı, Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri, Tanzimatın Götiürdükleri, Neler Sordular, İslam ve Tarih, Tarih Şuuru, Yemen İsyaları, Belgelerle 2. Abdulhamit Dönemi, 2. Abdulhamid'in İslam Birliği Siyaseti, Bir Garip Tarih, Nasıl Sömürüldük, Alaturka Demokrasi Alaturka Laiklik, Yalan Dünyayı Adımlarken, Hâlnâme, Ezan ya da Ebedi Kurtuluşa Çağrı, Pakia Mektupları, Muhammed Hamidullah Hocamdan Mektuplar adlı kitaplarını peş peşe yazdı ve yayınlanan her kitabı okurundan ilgi ve alaka gördü.

Lakin Hoca'nın en çok sevdiği kitabı **Nehirlerin Dili** ve **Dağların Dili** kitaplarıdır. Bu kitapları gerçekten edebi değeri haiz güzel kitaplardır. Gittiği yerlerde gördüğü nehirleri ve dağları anlatmış, ama o dağların şahsında bir insanın biyografisini yazmış...

Çin Müslümanları ve Çine Seyahat, Ano Yemen'dir, Seyahatname-i Süreyya, Ah Endülüs adlı kitaplarıysa seyahatname türündendir. Bu kitaplarını okuduğumuzda Evliya Çelebi'den el aldığını fark etmemek mümkün değil.

Peygamberler Tarihi, hem gençlere ve hem de büyüklere hitap eden bir kitap. **Haçlı Seferleri** ise Haçlıların İslam dünyasına saldırılarını ve buna karşı kahraman Selahaddin-i Kurdî'nin cihat aşkıyla yürüttüğü savaşın hikayelerinden oluşuyor.

Müslümanlarda Yanlış Din Anlayışları kitabı daha önce Alaturka Demokrasi ve Alaturka Laiklik olarak yayınlanmış ve DGM'lerde yargılanmıştı. Hoca bundan ceza bile almıştı. Çoğu insan bilmez ama İhsan Hocamızda düşüncelerinden dolayı yargılanmış ve mahkum edilmiş bir düşünce adamıdır.

Müslümanların Tarihi, İhsan Hoca'nın hayatının hülasasıdır. Hani meşhur Alman Şairi Goethe; "*3000 yıllık geçmişini bilmeyen günübirlik yaşayan insandır*" der ya, işte hocamız da Müslümanlar için onların 1400 yıllık tarihini son derece sade ve akıcı bir

dille yazmış ve ayrıca her sayfasını, kendi çektiği fotoğraflarla bezemiş ki Allah kendisinden razı olsun Ali Kemal Temizer de onca yılın mahsulüne ve kitabın şanına yakışır bir şekilde yayınlamış.

Bu kitabımı okuyan bir insan, bütün İslam tarihini, o dönemlerin şahsında yaşamış devletler ve hanedanlarla adeta bir film izler gibi yaşayabilir...

Biliyorum, maceracı İhsan Hocayı anlatamıyorum. Eğer Rabbim bize fırsat ve imkan verirse yukarda yazdığım bütün bu meseleleri anekdotlarıyla bir kez daha yazmayı planlıyorum.

Rabbimden hocamıza sağlık ve afiyetle uzun bir yaşam diliyorum...

Van Gölü Kıyısında İhsan Sureyya Sırma ve Ben